

Pohjois-Karjala hyvinvoinnin edelläkävijäksi

Hyvinvointistrategia 2020–2025

Pohjois-Karjala hyvinvoinnin edelläkävijäksi

Hyvinvointistrategia 2020–2025

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto

Pielisjoen linna, Siltakatu 2
80100 JOENSUU

Puhelin 013 337 4700
kirjaamo@pohjois-karjala.fi
www.pohjois-karjala.fi

Taitto Laura Jussila

Kuvat Kansi: Pixabay
Jarno Artika s.6, 13
Pixabay s. 10

ISBN 978-952-6623-57-3 (PDF)
ISSN 1795-5610

Pohjois-Karjalan maakuntaliiton julkaisut
www.pohjois-karjala.fi/julkaisut

Sisältö

1	Johdanto.....	5
2	Hyvinvointistrategia: Pohjois-Karjala hyvinvoinnin edelläkävijäksi.....	6
2.1	Hyvinvoivat, terveet ja osalliset asukkaat.....	7
2.2	Korkeatasoinen osaaminen ja hyvät työllistymisen edellytykset.....	7
2.3	Asukaslähtöiset palvelut ja niitä tukeva hyvinvointiyrittäjyys.....	7
2.4	Terveellinen, turvallinen ja viihtyisä elinympäristö.....	8
3	Pohjoiskarjalaisen hyvinvoinnin tilannekuva.....	9
3.1	Hyvinvoivat, terveet ja osalliset asukkaat.....	9
3.2	Korkeatasoinen osaaminen ja hyvät työllistymisen edellytykset...	10
3.3	Asukaskeskeiset palvelut ja niitä tukeva hyvinvointiyrittäjyys.....	10
3.4	Terveellinen, turvallinen ja viihtyisä ympäristö.....	11

1 Johdanto

Hyvinvoivat asukkaat ovat elinvoimaisen Pohjois-Karjalan edellytys ja merkittävä voimavara. Hyvinvointistrategian tarkoituksena on antaa suunta maakunnan hyvinvoinnin kehittämiseksi. Strategia koskettaa kaikkia väestöryhmiä ja siinä on huomioitu sekä Pohjois-Karjalan strategian 2030 että POKAT2021 -maakuntaohjelman aluekehityksen linjaukset hyvinvoinnin näkökulmasta. Strategiaa varten on kartoitettu Pohjois-Karjalan hyvinvoinnin voimavaroja ja haasteita kansallisista tietolähteistä ja kerätty tietoa asukkailta 696 vastausta saaneella hyvinvointikyselyllä. Prosessiin on osallistunut vuoden 2019 aikana yli sata eri alojen toimijaa. Nykytilannetta ja kehityssuuntia on peilattu maakunnalliseen hyvinvointikertomukseen vuodelta 2013. Näiden pohjalta on laadittu kehittämistavoitteet vuosille 2020–2025. Pohjois-Karjalan maakuntaliiton hyvinvointiryhmä suunnittelee strategian toimeenpanon ja seurannan. Väestöryhmittäiset ja toimijakohtaiset toimenpiteet sovitaan strategian toimeenpanossa.

Pohjois-Karjala on harvaan asuttu 13 kunnan maakunta, joka jakaantuu Joensuun, Keski-Karjalan ja Pielisen Karjalan seutukuntiin. Pohjoiskarjalaisten lapsiperheiden määrä on laskenut voimakkaasti. Syntyvyys on vuoden 2018 syntyneillä 1 217 lapsella tilastohistorian pienin. Työikäiset vähenevät vuosittain yli 1 200 henkilöllä ja ikääntyminen nostaa huoltosuhteen muuta maata korkeammalle nousun jatkuessa nopeana. Jokaisen pohjoiskarjalaisen hyvinvointi ja osallisuus on keskeinen lähtökohta aluekehitystoiminnalle. Tuloksellinen ja oikein kohdennettu aluekehitys edellyttää hyvinvoinnin laaja-alaista tarkastelua.

Luvussa kaksi on kuvattu visio, toimijat ja voimavarat sekä avattu kehittämistavoitteet. Strategiakartassa on strategiset painopisteet sekä niiden kehittämistavoitteet. Luvussa kolme on avattu kehittämistavoitteiden taustalla olevat ilmiöt ja haasteet.

2 Hyvinvointistrategia: Pohjois-Karjala hyvinvoinnin edelläkävijäksi

Pohjois-Karjalan tahtotilana on kehittyä hyvinvoinnin takamatkalaisesta edelläkävijäksi neljällä strategisella painopisteellä; hyvinvoivat, terveet ja osalliset asukkaat, korkeatasoinen osaaminen ja hyvät työllistymisen edellytykset, asukaskeskeiset palvelut ja hyvinvointiyrittäjyys sekä terveellinen, turvallinen ja viihtyisä ympäristö. Näissä jokaisessa on kolme kehittämistavoitetta (kuvio 1.), jotka on avattu tarkemmin alla.

Strategian toimijoina ovat maakunnan asukkaat, viranomaiset, elinkeinoelämä, palveluntuottajat, koulutusorganisaatiot, kansalaisjärjestöt ja yhteisöt sekä muut toimijat.

Maakunnan hyvinvointityön voimavaroina ovat:

- tahtotila yhdessä tekemiseen
- monitoimijaiset yhteistyöverkostot
- verkottunut järjestökenttä
- laaja-alainen koulutustarjonta
- kansanterveystyön vahva pohja
- puhdas luonto
- turvallisuus

Hyvinvoivat, terveet ja osalliset asukkaat

- Elinympäristö ja rakenteet mahdollistavat asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä edistävät arjen valinnat
- Asukkaiden osallisuus ja yksinäisyyden ehkäisy huomioidaan kaikessa toiminnassa
- Mahdollistetaan elinvoimainen ja monipuolinen järjestökenttä, joka tukee osallisuutta ja yhteisöllisyyttä

Korkeatasoinen osaaminen ja hyvät työllistymisen edellytykset

- Koko työvoimapotentiaalia hyödynnetään tarjoamalla siihen riittävä tuki
- Nuoret pääsevät ja kiinnittyvät työelämään nykyistä paremmin
- Osaamisen kehittämistä tuetaan elämän ja työuran eri vaiheissa monialaisella, joustavalla ja jatkuvaa oppimista tukevalla tarjonnalla

Pohjois-Karjala hyvinvoinnin edelläkävijäksi 2025

Asukaskeskeiset palvelut ja niitä tukeva hyvinvointiyrittäjyys

- Palvelut saadaan oikea-aikaisesti ja tarpeiden mukaisesti monitoimijaiselta palvelukentältä
- Sotetyövoiman saatavuus turvataan koko maakunnassa
- Tietoa ja teknologiaa hyödynnetään tarkoituksenmukaisesti johtamisessa, palvelujen suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa ja kehittämisessä

Terveellinen, turvallinen ja viihtyisä ympäristö

- Pohjois-Karjalasta kehitetään ikäystävällisyyden mallimaakunta
- Ilmanlaatu sisällä ja ulkona on puhdasta ja terveellistä
- Palvelut, toiminnot ja ympäristö ovat saavutettavissa sekä esteettömiä ja ne suunnitellaan osallisuus huomioiden

Kuvio 1: Hyvinvoinnin strategiakartassa on strategiset painopisteet sekä niiden alla olevat kehittämistavoitteet. Kehittämistavoitteet on kuvattu tarkemmin alla.

2.1 Hyvinvoivat, terveet ja osalliset asukkaat

Elinympäristö ja rakenteet mahdollistavat asukkaille hyvinvointia ja terveyttä edistävät arjen valinnat.

Kaikessa päätöksenteossa ja suunnittelussa huomioidaan asukkaiden mahdollisuus terveyttä edistävään ravintoon, liikuntaan ja kulttuuritoimintaan sekä päihitteettömyyttä ja mielenterveyttä tukevaan ympäristöön. Terveellisiä elintapoja tukemalla vähennetään väestön sairastuvuutta. Tuen tarpeessa olevien tunnistamisella sekä heille ennakkoivan tuen kohdentamisella ehkäistään sosioekonomisten ongelmien kasautumista. Terveyttä ja hyvinvointia edistävät palvelut ja muut toiminnot suunnitellaan siten, että ne hyödyttävät erityisesti haavoittuvassa asemassa olevia.

Asukkaiden osallisuus ja yksinäisyyden ehkäisy huomioidaan kaikessa toiminnassa. Pohjois-Karjalan maakunta on matalan osallisuuden alue, jota indikoi vahva yksinäisyyden kokemus. Hyvinvoiva maakunta tarvitsee osallisuutta mahdollistavia rakenteita ja osaamista, joilla luodaan maakuntaan elinvoimaa ja yhteisöllisyyttä sekä tuetaan asukkaita ottamaan vastuuta omasta arjestaan ja lähiyhteisöistä. Osallisuuden edistäminen on kannattava hyvinvointi-investointi tulevaisuuteen.

Mahdollistetaan elinvoimainen ja monipuolinen järjestökenttä, joka tulee osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Yhdistystoiminnassa korostuvat yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen. Yhdistykset tarjoavat osallistumisen, mielekkään toiminnan ja vaikuttamisen paikkoja, vertaistukea, tietoa sopivassa ja ymmärrettävässä muodossa sekä mahdollisuuksia osallistua yhteisöjen toimintaan. Elinvoimainen ja monipuolinen järjestökenttä mahdollistetaan toimintaan soveltuvilla tiloilla, riittävillä toimintaresursseilla sekä sujuvalla kunnan, maakunnan ja järjestöjen toimijoiden välisellä yhteistyöllä.

2.2 Korkeatasoinen osaaminen ja hyvät työllistymisen edellytykset

Koko työvoimapotentialiaa hyödynnetään tarjoamalla siihen riittävä tuki. Työvoiman löytyminen avoimiin työpaikkoihin vaikeutuu väestön ikääntymisessä ja vähentyessä. Muun muassa pitkään työttöminä olleiden, nuorten, maahanmuuttajien, osatyökykyisten ja eläkkeellä olevien työllistymisen ja työllistämisen eri tukimuotojen aktiivista hyödyntämistä kehitetään. Uusia tukimuotoja luodaan sekä työtä hakeville, että työnantajille. Työkyvyn ja työhyvinvoinnin tukkeinoja kehitetään.

Nuoret pääsevät ja kiinnittyvät työelämään nykyistä paremmin. Pohjois-Karjalan laaja ja kattava koulutustarjonta on tärkeää maakunnan elinvoimaisuudelle. Perustiedot ja -taidot sekä valmiudet elinikäiselle oppimiselle luodaan varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Niin pohjoiskarjalaisille kuin muista maakunnista ja ulkomailta opiskelemaan saapuville nuorille mahdollistetaan sekä koulutusta, harjoittelu- paikkoja että työllistyminen maakunnassa. Työvoiman kohtaanto-ongelmat korostuvat erityisesti maakunnan reuna-alueilla, joten työvoiman liikkumista maakunnan sisällä vahvistetaan ja työelämän sekä oppilaitosten yhteisiä ja avoimia innovaatioalustoja luodaan nuorten osaamisen hyödyntämiseksi ja työelämään kiinnittymiseksi.

Osaamisen kehittämistä tuetaan elämän ja työuran eri vaiheissa monialaisella, joustavalla ja jatkuvaa oppimista tukevalla tarjonnalla. Nopeasti muuttuvasta työelämästä nousevat tarpeet huomioidaan osaamisen kehittämisen joustavilla kouluasteiden rajat ylittävillä ratkaisuilla. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista tehostetaan, koska uuden tutkinnon sijaan tarvitaan usein yksilöllisiin tarpeisiin räätälöityjä täydennyskoulutuskokonaisuuksia. Työllisyysasteen nostamisessa huomioidaan nuorten joustavan työmarkkinoille pääsyn lisäksi myös yli 55-vuotiaiden mahdollisuudet hankkia ja ylläpitää nykyisen työelämän vaatima osaaminen.

2.3 Asukaslähtöiset palvelut ja niitä tukeva hyvinvointiyrittäjyys

Palvelut saadaan oikea-aikaisesti ja tarpeiden mukaisesti monitoimijaiselta palvelukentältä. Palvelujen olemassaolo ja löydettävyyden, tiedonsaanti palveluista sekä niihin pääsy ovat edellytyksiä sekä ehkäisevien että korjaavien palvelujen oikea-aikaisuudelle ja tarpeiden mukaiselle toteutumiselle. Oikeanlaisiin palveluihin ohjaaminen on kriittinen piste, tapahtuipa se kenen toimesta ja minkä toiminnon yhteydessä tahansa. Asukkaan kannalta merkittävien tahojen saumaton yhteistyö palveluprosessin jokaisessa vaiheessa on tärkeää. Vaikuttavimmat hyvinvointipalvelut ja elinvoimaisempi maakunta saavutetaan edistämällä markkinoita sekä mahdollistamalla monitoimijainen ja monipuolinen palvelukenttä.

Sotetyövoiman saatavuus turvataan koko maakunnassa. Hyvinvointialan ja erityisesti sotealan työvoiman saatavuus on maakunnan kriittinen menestystekijä. Sotealan työpaikkojen vetovoimaisuuden varmistamiseksi, myös muualla kuin maakunnan kaupunkikeskuksen alueella, tehdään suunnitelmallista yhteistyötä Siun soten, kuntien, järjestöjen sekä muun elinkeinoelämän kesken. Hyvä ja rakentava sekä alueen erityispiirteet huomioiva yhteistyö yksi-

tyisen ja julkisen palvelutuotannon välillä vahvistaa alueen imagoa positiivisena ja potentiaalisena työnantajana. Koulutusta tarjoavien organisaatioiden joustavuus mahdollistaa työvoiman muutoskyvyn palvelutarpeen muutoksessa ja tukee yksilöiden työurien kehittymistä.

Palvelujen suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa, kehittämisessä ja johtamisessa hyödynnetään tietoa ja teknologiaa tarkoituksenmukaisesti. Hyvinvointipalvelujen suunnittelu perustuu asiakaslähtöisyyteen, vaikuttavuusnäyttöön ja palveluja johdetaan hyödyntäen laajalti alueellisia ja kansallisia tietolähteitä sekä uusia teknologioita. Tietoa palvelujen toimivuudesta ja vaikuttavuudesta kerätään ja hyödynnetään aktiivisesti niiden arvioinnissa ja kehittämisessä. Kehittyvän teknologian luomat mahdollisuudet huomioidaan palvelutarjonnan tuottamisessa ja kehittämisessä.

2.4 Terveellinen, turvallinen ja viihtyisä elinympäristö

Pohjois-Karjalasta kehitetään ikäystävällisyyden mallimaakunta. Ikäystävällinen maakunta on kaikille ja kaikenikäisille hyvä paikka asua ja elää. Ikäystävällisyys toteutuu asumisen, ympäristön, liikunta-, kulttuuri- ja muiden palvelujen sekä liikenneyhteyksien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Ikäystävällinen maakunta mahdollistaa osallistumisen työelämään sekä päätöksentekoon myös kaiken ikäisille. Merkitseellinen ja mielekäs arki vähentää yksinäisyyden kokemusta ja lisää osallisuutta.

Ilmanlaatu sisällä ja ulkona on puhdasta ja terveellistä. Pohjois-Karjalan moninaiset luonnonvarat ovat vaalittava voimavara. Terveellinen ilmanlaatu turvataan työ- ja elinympäristöjen terveyshaittojen tunnistamisella, ehkäisyllä ja poistamisella. Pohjoisten ilmasto-olosuhteiden haasteet ja asumisterveys huomioidaan kaikessa korjaus- ja uudisrakentamisessa sekä rakennusten huoltotoimissa. Savuttomuuden ja tuoksuttomuuden edistäminen sekä sisällä että ulkona parantaa ilmanlaatua ja tukee terveyttä.

Palvelut, toiminnot ja ympäristö ovat saavutettavissa sekä esteettömiä ja ne suunnitellaan osallisuus huomioiden. Palvelujen verkkoon siirtyminen helpottaa monen ihmisen elämää, mutta vaatii myös tietoa, taitoa, teknisiä laitteita sekä tietoliikenneyhteyksiä. Syrjäseuduilla autolla voi olla vastaavanlainen rooli. Näiden puutteet voivat hankaloittaa muun muassa palvelujen hankintaa, millä on heijastevaikutuksia arjen sujuvuuteen, hyvinvointiin sekä asukkaiden ja alueiden tasa-arvoon. Sekä fyysinen että digitaalinen saavutettavuus ja esteettömyys toteutuu yhdessä käyttäjien kanssa suunnitellen.

3 Pohjoiskarjalaisen hyvinvoinnin tilannekuva

Hyvinvointistrategian kehittämistavoitteet nousevat seuraavista haasteista ja ilmiöistä.

3.1 Hyvinvoivat, terveet ja osalliset asukkaat

- sosioekonomisten ongelmien ja elintapahaasteiden kasautuminen
- korkea sairastavuus; erityisesti mielenterveys- ja päihdeongelmat, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, diabetes, sydän- ja verisuonitaudit
- ikääntyvän väestön palvelutarpeen kasvu
- matala osallisuus ja korkea yksinäisyys

Pohjois-Karjalan keskeisenä hyvinvointihaasteena on sosioekonomisten ongelmien kasautuminen. Työttömien ja pitkäaikaistyöttömien osuus työvoimasta on valtakunnallisesti suurinta. Erityisesti lapsiperheiden haasteita kuvaavat Suomen korkein, vaikkakin hieman laskenut lapsiperheköyhyys sekä viime vuosina maakunnista neljänneksi suurimmaksi kasvanut toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus. Ahtaasti asuvien lapsiperheiden laskeva trendi on hidastunut edellisen viiden vuoden aikana, ja on nyt maan kolmanneksi suurinta.

Myös sosiodemografiset tekijät voivat aiheuttaa merkittäviä hyvinvointihaasteita. Joka viides pohjoiskarjalainen lapsiperhe on yhden huoltajan perhe ja yhden hengen asutokuntien määrä on lisääntynyt huomattavasti aikaisempaa enemmän nousten valtakunnallisesti sijaluvulle 5. Syntyvyys maakunnassa laskee ja alueella asuu keskimääräistä enemmän ikääntyneitä. Yli neljännes väestöstä on 65 vuotta täyttäneitä. Muuta maata korkeampi väestöllinen huoltosuhde lisää sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että muiden hyvinvointipalvelujen tarvetta.

Elintapahaasteet kasautuvat Pohjois-Karjalassa. Joka viides pohjoiskarjalainen aikuinen on lihava ja 2–16-vuotiaista lähes 30 % pojista ja 20 % tytöistä on ylipainoisia. Aikuisväestöstä joka viides ei vapaa-ajallaan harrasta mitään liikuntaa ja yläkouluikäisistä yli neljäsosa harrastaa hengästyttävää liikuntaa korkeintaan kerran viikossa. Ravitsemussuosituksen mukaisesti kasviksia ja hedelmiä käyttää vain 30 % aikuisväestöstä. Vaikka tupakointi on vähentynyt, joka neljäs 25–64-vuotiaista miehistä ja 15 % naisista tupakoi. Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista 9 % käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta. Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevilla vastaava osuus on 32 %, mutta lukiolaisilla vain 5 %. Nuuskaaminen on lisääntynyt toisen asteen opiskelijoista erityisesti ammatilli-

sessä koulutuksessa opiskelevilla. Pohjoiskarjalaisten runsas alkoholinkäyttö näkyy Suomen toiseksi suurimpana päihteiden vuoksi vuodeosastohoidossa olleiden 25–64-vuotiaiden määrässä suhteutettuna 1000 vastaavan ikäiseen. Pieni väheneminen on selvästi vähäisempää suhteessa moniin muihin maakuntiin. Alkoholinkäyttö heijastuu myös valtakunnallisesti suurimpaan vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettujen määrään.

Elintapahaasteet heijastuvat maakunnan korkeaan sairastavuuteen. Pohjois-Karjalan sairastavuusindeksi on Pohjois-Savon jälkeen maan toiseksi suurin. Sairauskohtaisista indekseistä erityisesti mielenterveys-, tuki- ja liikuntaelinsairaus-, tapaturma- ja sepelvaltimotauti-indeksit ovat selvästi maan keskiarvoa korkeammat. Lisääntynyt lihavuus on myötävaikuttanut tyyppin 2 diabetesta sairastavien osuuteen, joka on maakunnassa lähes 10 %.

Osallisuus kuvaa yksilön suhdetta muihin ihmisiin ja yhteisöihin sekä oman elämänsä vaikutusmahdollisuuksiin. Pohjois-Karjala on matalan osallisuuden aluetta. 4.–5. luokan oppilaita, joilla ei ole yhtään kaveria on maan eniten. 8.–9. luokan oppilaita, joilla ei ole yhtään läheistä ystävää on yli 9 %, mikä on valtakunnallisesti maan toiseksi suurinta. Yksinäiseksi itsensä tuntevia 20–64-vuotiaita sekä 65 vuotta täyttäneitä on noin 10 %, mikä on toiseksi suurinta suhteessa muihin maakuntiin. Yksinäisyyttä kokevat eniten yksinelävät ja yksinhuoltajat, maahanmuuttajat, työttömät sekä työkyvyttömyyseläkkeellä olevat. Pohjoiskarjalaisista erityisesti lukiossa opiskelevien ja yli 75-vuotiaiden naisten sekä 20–54-vuotiaiden miesten yksinäiseksi itsensä tuntevien määrä on maan keskitasoa korkeampaa. Yksinäisyys liittyy läheisesti sosiaaliseen eriarvoisuuteen, jota Pohjois-Karjalan korkea rakenteellinen työttömyys ja pitkäaikaistyöttömien suuri määrä lisäävät.

Asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta tukevia rekisteröityjä eri alojen yhdistyksiä Pohjois-Karjalassa on yhteensä 3723 (PRH 9/2019). Erityisesti sosiaali- ja terveysjärjestöt tavoittavat ihmisiä, joiden ääni jäisi muutoin kuulematta. Pohjois-Karjalan järjestökyselyyn 2019 vastanneista järjestöistä 78 % tavoittaa toiminnallaan vuosittain vähintään 100 henkilöä ja 37 % toiminnassa on mukana 11–20 vapaaehtoista. Vapaaehtoisten määrä on kasvanut eniten urheilu- ja liikuntaseuroissa sekä sosiaali- ja terveysyhdistyksissä. Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvien 20–64-vuotiaiden määrä on kuitenkin valtakunnallisesti toiseksi alinta.

Pohjoiskarjalaisten koululaisten ja toisen asteen opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet koulussa koetaan hyviksi. Oman elämän vaikutusmahdollisuuksia kuvaa myös äänestysaktiivisuus, joka oli vuoden 2019 eduskuntavaaleissa Savo-Karjalan vaalipiirissä Ahvenanmaan jälkeen maan alhaisin 67,4 prosenttiyksiköllä. Kuntavaaleissa 2017 Pohjois-Karjalan äänestysprosentti oli 55, kun maan keskimääräinen tulos oli 58,9 %.

3.2 Korkeatasoinen osaaminen ja hyvät työllistymisen edellytykset

- Samanaikainen korkea rakenteellinen työttömyys ja pula osaavasta työvoimasta
- Heikentynyt työkyky ja työssäjaksaminen haasteena työssä pärjäämiselle ja työllistymiselle
- Työvoiman osaamisen vastaavuus työmarkkinoiden tarpeisiin
- Koulutetut nuoret eivät työllisty maakunnassa
- Keskuksiin keskittyvä koulutus heikentää koulutuksellista tasa-arvoa

Osaamisella ja työllisyydellä on merkittävä vaikutus asukkaiden hyvinvointiin, yritysten kasvuun ja koko maakunnan elinvoimaan. Maakunnan nuoret ovat koulutettuja, mutta aikuisväestön koulutustaso on muuta maata heikompi ja korkeakoulutettujen osuus väestöstä pienempi. Koulutuksen keskittyessä keskuksiin harvaan asutuilla alueilla riskinä on alhaisen koulutustason ja syrjäytymisen periytyminen sukupolvelta toiselle. Korkea nuorisotyöttömyys kertoo koulutuksen jälkeisen työllistymisen haastavuudesta ja vaikuttaa osaltaan koulutettujen nuorten poismuuttoon maakunnasta. Pohjois-Karjalan työttömien osuus työvoimasta on ollut viime vuosina maan korkeinta ja työttömistä kolmannes on pitkäaikaistyöttömiä, joiden työelämästä syrjäytymisen riski on erityisen suuri.

Sekä nuorten että ikääntyvän työvoiman osaamisen ja työvoimatarpeiden kohtaaminen korostuvat tulevaisuudessa, koska pohjoiskarjalaisten työikäisten osuus väestöstä on maan toiseksi alhaisin ja ikääntyminen nopeaa. Myös työhyvinvoinnin ja työkyvyn merkitys korostuvat väestörakenteen ja työelämän muuttuessa. Pohjois-Karjalan 33,8 prosenttiyksikön osuus 20–64-vuotiaista, jotka kokevat, etteivät jaksaa työskennellä eläkeikänsä asti on maan korkeinta ja nousu vuodesta 2013 kolmanneksi suurinta. Jaksamattomuuden taustalla on työn jatkuvan muutoksen lisäksi muun muassa työn vaatimusten ja työn tekemisen edellytysten kohtaamattomuus. Työkykynsä heikentyneeksi arvioivien osuus on alentunut hieman ollen kuitenkin maan kolmanneksi korkein 28 % osuudella 20–64-vuotiaista.

3.3 Asukaskeskeiset palvelut ja niitä tukeva hyvinvointiyrittäjyys

- Ehkäiseviin palveluihin ei ole riittävästi resursseja
- Tasa-arvo ei toteudu palvelujen saannissa ja oikea-aikaisuudessa
- Monitoimijainen palvelutuottajakenttä on supistunut
- Sote-toimialan imago vaikeuttaa työvoiman saatavuutta
- Teknologian, digitalisaation ja tiedon hyödyntäminen on vajavaista

Palvelutuotannon ja hyvinvointiyrittäjyyden kokonaisuus on laaja. Niihin kuuluvat julkiset ja yksityiset palveluntarjoajat sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kulttuurialalla sekä hyvinvointi- ja terveysmatkailu ja terveysvaikutteiset elintarvikkeet. Pohjois-Karjalan julkinen sotepalvelutuotanto on tehokkuudessa maan kärkeä, mutta palvelujen painopiste on liian paljon korjaavissa palveluissa. Asukkaat kokevat olevansa eriarvoisessa asemassa palvelujen saannissa ja oikea-aikaisuudessa etenkin harvaan asutuilla alueilla. Kansallinen työvoiman saatavuuden ongelma näkyy myös Pohjois-Karjalassa ja yksi sen taustavaikuttimista on sote-alan imago.

Monitoimijainen palvelukenttä on Pohjois-Karjalan elinvoimaa lisäävä voimavara. Yksityiset palveluntuottajat ovat keskeinen osa julkista palvelujärjestelmää. Pohjois-Karjalassa oli vuonna 2016 yhteensä 523 sote-palveluyritystä henkilöstömäärän ollessa 1 624 ja kokonaisliikevaihdon 132,6 miljoonaa euroa. Alle 10 henkilöä työllistäviä mikroyrityksiä, joita sote-alan yritykset valtaosin ovat, on Pohjois-Karjalassa valtakunnallisesti vähiten ja niiden määrä on ollut lievissä laskussa. Mikro- ja pienyritysten henkilöstömäärä on laskenut keskisuurten ja suurten yritysten henkilöstömäärän noustessa samaan aikaan. Viime vuosien runsaiden yrityskauppojen myötä on käyty valtakunnallista ja maakunnallista keskustelua alan keskittymisestä sekä pienten yritysten pärjäämisestä.

Uuden teknologian ja digitalisaation hyödyntäminen on vähäistä suhteessa niiden tuomiin mahdollisuuksiin. Digitalisaatio mahdollistaa palvelujen tuotavuuden, tehokkuuden, saavutettavuuden sekä asiakkaan valinnanvapauden lisääntymisen. Kaikenkokoisten palvelutuottajien mahdollisuudet uuden teknologian käyttöönottoon on huomioitava. Etenkin mikro- ja pk-yrityksille uusien innovaatioiden hyödyntäminen voi olla taloudellinen haaste. Tarpeiden mukaiset ja vaikuttavat hyvinvointipalvelut niukkenevissä resursseissa toteutuvat laaja-alaisella monitoimijaisella yhteistyöllä osaamista ja prosesseja kehittäen, toimintatapoja ja -malleja uudistaen sekä uudenlaisia

palvelukokonaisuuksia luoden. Tulevaisuudessa yhä enemmän uusista hyvinvointia edistävästä ja sairauksia ehkäisevistä palveluista ja innovaatioista syntyvät toimialojen rajapinnoilla monitoimijaisen yhteistyön tuloksena. Yhteisen päämäärän toteuttamiseksi tarvitaan kaikkien osapuolien sitoutumista ja jatkuvaa vuoropuhelua. Yhteistyöllä luodaan hyvinvointia ja elinvoimaa.

3.4 Terveellinen, turvallinen ja viihtyisä ympäristö

- Haja-asutusalueiden logistiset ja liikenneyhteydelliset haasteet
- Sisäilmahaasteet
- Asukaslähtöisen suunnittelun vähäisyys ja puutteet esteettömyyden huomioimisessa
- Eriarvoisuus digipalveluissa ja tietoverkkojen saatavuudessa

Pohjois-Karjala on pitkien välimatkojen maakunta, jossa huonot julkiset liikenneyhteydet haittaavat 32 % asukkaista vähintään jonkin verran. Terveyspalveluja käyttäneistä yli 75-vuotiaista 41 prosentin osuus niistä, jotka ovat kokeneet hankalien matkojen haitanneen hoidon saamista vähintään joskus, on maakuntien vertailussa korkein. Sosiaalipalveluja käyttäneistä vastaava osuus on 43 %. Maakunnan haja-asutusalueilla ikäihmisten osuus on suuri ja nuoremmat ikäluokat jatkuvasti pieneneviä. Haja-asutusalueiden väestökato supistaa peruspalveluja samalla kun asukkaiden korkea ikä lisää palvelutarpeita. Yli 75 -vuotiaista 30

% kokee saavansa riittämättömästi apua arkipäiväisiin askareisiin. Alueiden autioituminen vähentää myös osallistumisen mahdollisuuksia sekä lisää yksinäisyyden ja turvattomuuden tunnetta.

Vaikka sähköisen asioinnin palvelutarjonta kasvaa, on Pohjois-Karjalassa erityisesti ikääntyneellä väestöllä haasteita sähköisessä asiointissa. Internettiä sähköiseen asiointiin käyttäviä 20–54-vuotiaita on 95 % yli 75-vuotiaiden osuuden ollessa vain 35 %. Tässä ikäryhmässä naiset käyttävät internettiä sähköiseen asiointiin selvästi vähemmän kuin miehet.

Sisäilmaan liittyvät haasteet kohdentuvat erityisesti työpaikoille. Pohjoiskarjalaisista 30–64 -vuotiaista miehistä 15 % ja naisista 25 % kokee saaneensa edellisen vuoden aikana oireita työpaikan sisäilmasta. Kotona oireita on saanut vastaavalla ajanjaksolla vain 5 %.

Pohjois-Karjala koetaan turvalliseksi paikaksi asua. Yli 90 % pohjoiskarjalaisista on tyytyväisiä asuinalueensa turvallisuuteen, mikä on maakuntien välisessä vertailussa suurimpia. Omaisuus- ja liikennerikokset sekä poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset 1 000 asukasta kohden ovat laskussa. Pohjois-Karjalan asukkaiden hyvinvointia lisäävät monipuoliset luonnonvarat, kuten puhdas ulkoilma ja vesistöt sekä pohjavedet ja monella tavalla hyödynnettävät laajat metsäalueet.

POHJOIS-KARJALA
Maakuntaliitto